

บทที่ 4

ลักษณะทางกายภาพของผังหมู่บ้าน ผังบริเวณเรือนและรูปลักษณะของเรือนกรณีศึกษา

1. ลักษณะทางกายภาพของผังหมู่บ้านของไทเขินกรณีศึกษา บ้านต้นเหนน้อย

จากการสำรวจและศึกษาจากแผนที่ทางทหารจะเห็นได้ถึงความแปรเปลี่ยนของผังบริเวณของผังบริเวณชุมชนจากการท่วมของน้ำแม่ขาน เมื่อ 1 - 10 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อนำแผนที่ทางทหารที่มีความแตกต่างตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกัน จะพบว่าเกิดความเสียหาย อีกทั้งยังมีระบบของการจัดองค์ประกอบผังชุมชนตามระบบเวลาความแปรผันของพื้นที่ตั้งถนนสายหลักภายในหมู่บ้านมี 1 สาย และแยกเป็นสายประธาน สายรองเป็นแนวไปยังสวนและชายทุ่งเกิดเป็นกลุ่มบ้านเรือน ซึ่งมีการตั้งกลุ่มเรือนอยู่ดังนี้คือ มีการตั้งเรือนเคียงๆ ล้อมรั้วเป็นกลุ่มเครือญาติ อดีตไม่มีการล้อมรั้วไม่แยกเป็นหลังๆ แต่ล้อมรั้วเป็นกลุ่มเครือญาติ ปัจจุบันมีการล้อมรั้วอย่างชัดเจน ผลเนื่องจากการครอบครอง มีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง คือมีหมุดหรือโฉนดที่ดินอย่างชัดเจน วัดตั้งอยู่บริเวณขอบชายทุ่งหรือกลางหมู่บ้านและใกล้กับโรงเรียนเพื่อง่ายต่อกิจกรรม ส่วนนาข้าว ไร่สวนลำไยอยู่บริเวณรอบหมู่บ้านและเกาะตามแม่น้ำขานมีระบบเหมืองฝายในเครือข่ายแบบเข้าถึงทุกพื้นที่นาการเกษตร มีการแบ่งน้ำอย่างชัดเจน มีการปลูกสวนลำไยบริเวณรอบๆ หมู่บ้านและมีนาต่อออกไปรอบๆ จะเห็นได้ว่าการสิ้นสุดของขอบเขตหมู่บ้านแค่นั้นและเห็นได้ชัดเจน

บ้านไทเขิน บ้านต้นเหนน้อยนี้มีลักษณะวางรับหมู่บ้านทางกายภาพอยู่ในระบบคือ หมู่บ้านเกาะกันเป็นกลุ่มเครือญาติตามแม่น้ำถนนสายรอง สายประธานในหมู่บ้าน มีลำเหมืองไหลผ่านหมู่บ้านไปทางทิศใต้บ้านเรือนจะกระจุกกระจายตามต่างกัน

2. เกณฑ์ในการเลือกบ้านเรือนที่สำรวจเป็นกรณีศึกษา

- มีลักษณะทางกายภาพต่อการดำรงชีวิตอย่างชัดเจน
- มีเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ที่ชัดเจนและรักษาอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบสานแก่ชนรุ่นหลัง
- มีการร่วมมือกันระหว่างคนในหมู่บ้านในระบบเครือญาติเพื่อการอนุรักษ์

- มีความต่อเนื่องในการครอบครองพื้นที่ระหว่างดินน้ำแม่ขานและระบบสัญญาจรวงกัน

- มีความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศและวัฒนธรรมต่อเรือนได้เป็นอย่างดี
- ตามช่วงอายุเรือน เก่า-กลาง, ใหม่ และความแปรเปลี่ยน
- ตามระบบทางกายภาพมีพื้นที่ เช่น ถนน นา สวนไร่

3. ลักษณะทางกายภาพพื้นถิ่นของไทยจีน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนกับการสัญจรและแหล่งที่ตั้งสำคัญภายในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่า เรือนจะต้องเป็นกลุ่มเครือญาติและมีการแบ่งแยกที่ดินอย่างชัดเจนในปัจจุบันภายในเมืองคังประกอบต่างๆ ที่เหมือนกัน เช่น เรือน หลงข้าว (ย้งข้าว) บ่อน้ำ ตอมน้ำ สวนปลูกพืชผักสวนครัว แม้แต่ลักษณะการวางเรือนจะวางขวางตะวันตามแกนเหนือได้ แต่การขึ้นสู่เรือนนั้นมีการปรับเปลี่ยนตามถนนที่เกิดขึ้นมาก่อน การสร้างเรือนและมีบริเวณช่องเรือนทางด้านหน้าของเรือนทุกๆ เรือนอีกทั้งแม่น้ำขานก็มีบทบาทในการสร้างและวางผังบริเวณเรือนอีกด้วย คือจะมีความร่มเย็นอุดมสมบูรณ์มากกว่าบริเวณที่ราบถัดออกไป ทางด้านน้ำจะสะดวกในการใช้มากกว่าจึงพบว่าบริเวณข้างน้ำแม่ขานจะมีการเลือกปลูกตั้งแต่อดีตจะเป็นผู้มั่งคั่งขยันและเลือกได้ด้วย

เรือนกรณีศึกษาทั้ง 7 หลังจะเป็นการสุ่มเลือกตามการแบ่งของถนนสายหลักซึ่งเป็นตัวกำหนดการวางผังบ้านเรือน คือ กลุ่มเรือนที่อยู่ระหว่างแม่น้ำขานกับถนนสายหลักและกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ระหว่างถนนสายหลักและทุ่งนาและลำเหมืองซึ่งเป็นลำเหมืองน้ำเสียแต่ก็ยังพอใช้ประโยชน์ได้ในการปลูกพืชผักสวนครัวภายในบริเวณเรือนของตนเอง

ลักษณะการเกาะกลุ่มของเรือนภายในหมู่บ้านจะสะท้อนวิถีชีวิตกับบริบทและชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ในหมู่บ้านแบบระบบเครือญาติ ในอดีตไม่มีการกั้นรั้วแต่อย่างใดสามารถเดินผ่านกันระหว่างเรือนได้ แต่กระนั้นถึงแม้ปัจจุบันจะมีการกั้นรั้วอย่างชัดเจน แต่ก็สามารถติดต่อกันระหว่างเรือนได้โดยมีการลัดรั้วใหญ่ในอาณาบริเวณของกลุ่มเครือญาติและมีประตูเล็กๆ ระหว่างเรือนสามารถเปิดปิดติดต่อกันได้เหมือนดังเดิม ถึงแม้ปัจจุบันมีระบบ ที่เข้ามาและส่งผลมาถึงหมู่บ้านแต่ก็มีการพิจารณาและปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่บริเวณบ้านและอาศัยอย่างเดิมโดยไม่เกิดผลกระทบใดๆ เลย

เรือนชั้นทางทิศเหนือ วางขนานทิศทางตะวันตก บริเวณด้านหน้ามีชาน เต้น เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายในเรือน มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอนพ่อ แม่ ทางทิศตะวันออก ห้องนอนลูก ทางทิศตะวันตก มีทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วนครัวบริเวณด้านหลังของเรือน ครัวมีประตูใช้ในการขนถ่ายสิ่งของต่างๆ เมื่อมีกิจกรรมภายในเรือน มีความต่างระดับของพื้น 4 ระดับ ตั้งแต่ 1.60 เมตร ถึง 2.10 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ได้ถูนเรือนเพปูนซีเมนต์ขัดมันใช้พักฝุ่นและเก็บของ ฝาเรือนเป็นฝาไม้ดีชันเกล็ดแฉนวนอน ภายรอบบริเวณเรือนมีการปลูกไม้ประดับชนิดต่างๆ อีกทั้งยังมี หลองข้าว และบ่อน้ำ ล้วน ภายในผังบริเวณเรือน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

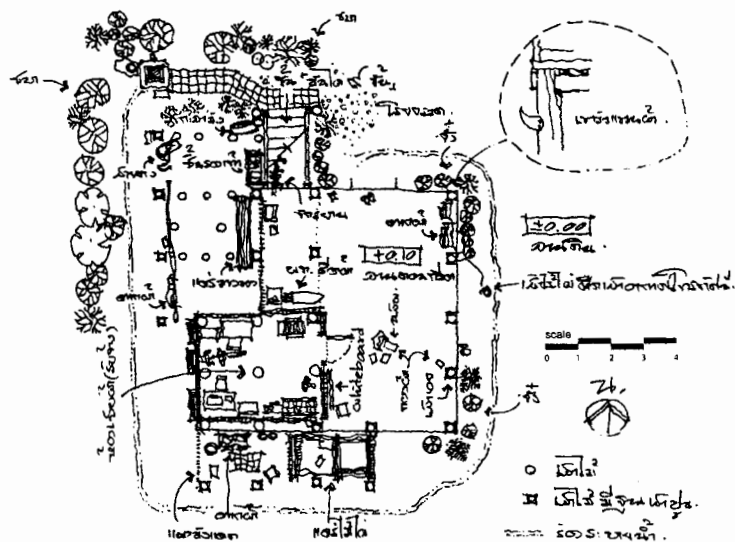
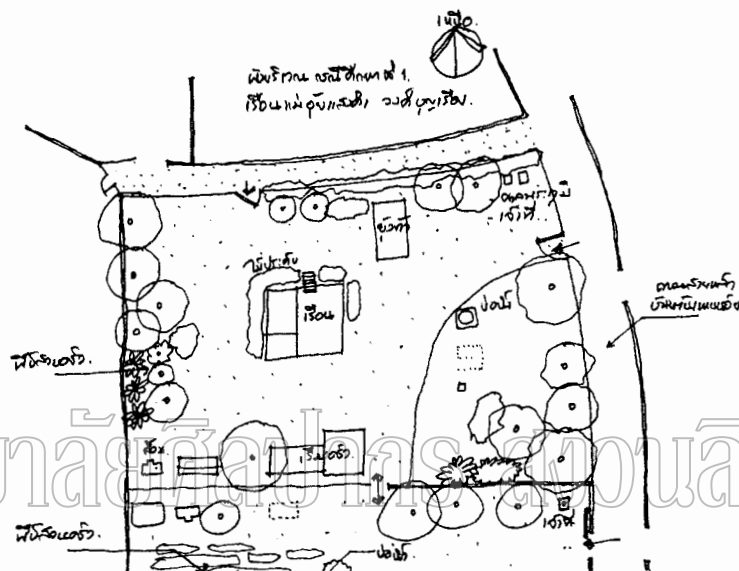
เรียนกรณีศึกษาที่ 1 เลขที่ 21 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางแสงคำ วงศ์บุญเรือง อายุ 72 ปี

อายุการสร้าง 52 ปี

จำนวนผู้อยู่อาศัย 3 คน

พื้นที่ใช้งานชั้นบน 57 ตารางเมตร

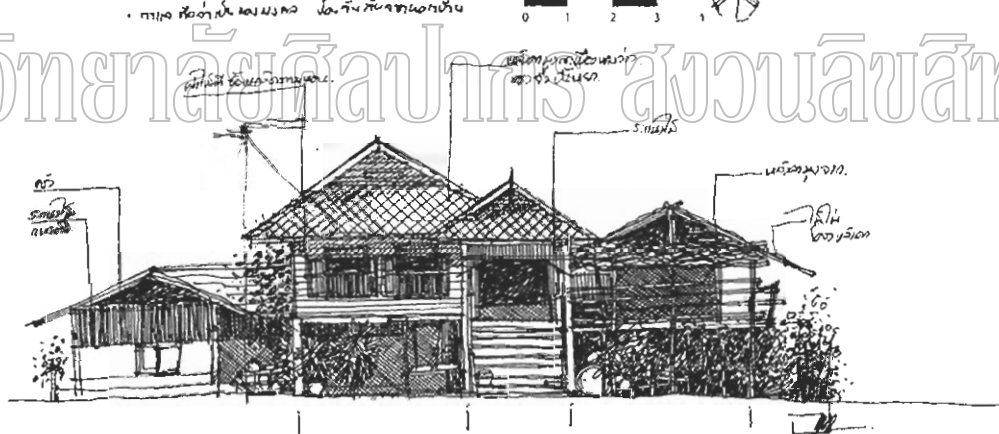
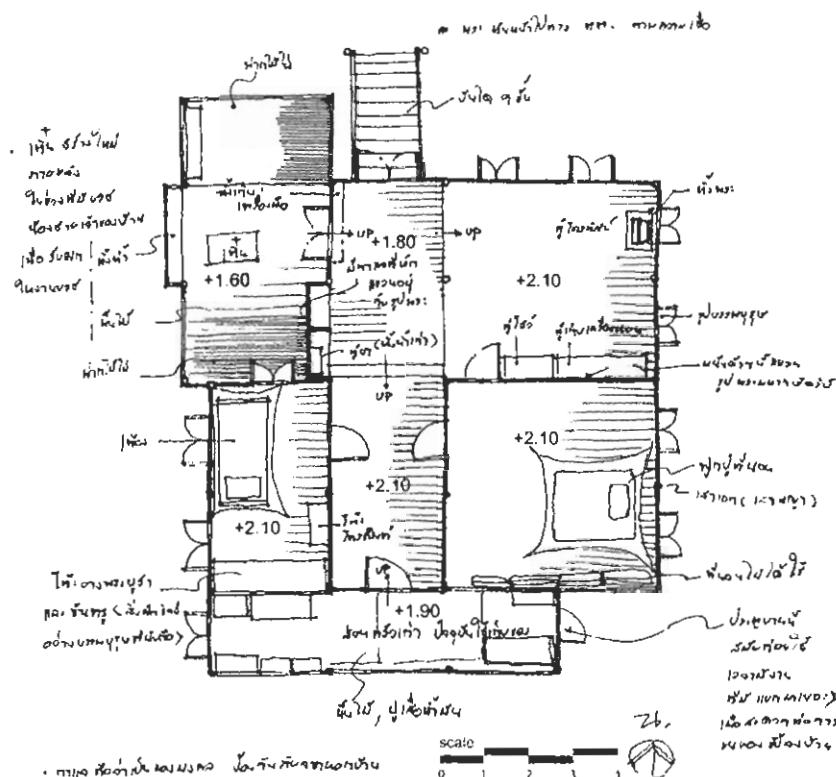
วันที่สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 18 แสดงผังบริเวณ ผังใต้ถุนเรือน ของเรือน นางแสงคำ วงศ์บุญเรือง เลขที่ 21

หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคฺเวช สํารวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

[illegible]

ลายเส้นที่ 19 แสดงผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางแสงคำ วงศ์บุญเรือง
เลขที่ 21 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
ที่มา : วีรวัฒน์ วรายน ปียกานต์ พานคำดาว สํารวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

ทิศเหนือ วางขนานทิศทางตะวัน บริเวณด้านหน้ามีชาน เดิน เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายใน
 เรือนมีขนาดกว้าง มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอนนายนิคม ทางทิศตะวันออก
 ห้องนอนลูก ทางทิศตะวันตกมีห้ายนต์เหนือประตูใช้เก็บของ มีทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วน
 ครัวบริเวณด้านหลังของเรือน ครัวมีช่องแสงระแนงไม้ระบายอากาศ มีความต่างระดับของพื้น 4
 ระดับ ตั้งแต่ 1.90 เมตร ถึง 2.10 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ได้ถุน
 เรือนเพปูนซีเมนต์ใช้พักฝ่อน มีการต่อเติมห้องเพื่อพักฝ่อน ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีชิดแนวตั้ง หน้าต่าง
 มีส่วนบน และหน้าต่างส่วนล่าง มีลูกกรงไม้เว้นระยะห่างกัน มีการต่อเติมห้องน้ำ และโรงจอด
 รถยนต์ด้านหลังเรือน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

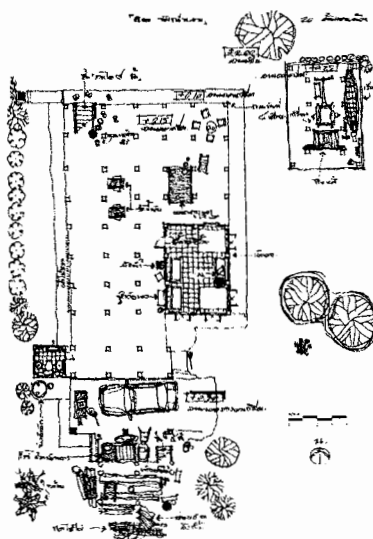
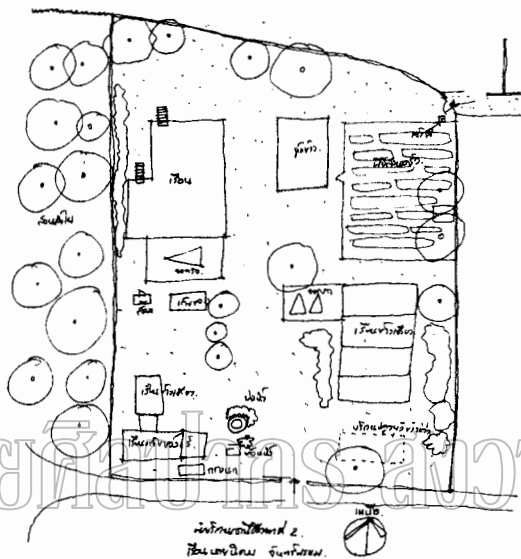
เรือนกรณีศึกษาที่ 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นายนิคม จันทรพรหม อายุ 57 ปี

อายุการสร้าง 69 ปี

จำนวนผู้อยู่อาศัย 1 คน

พื้นที่ใช้งานชั้นบน 164 ตารางเมตร

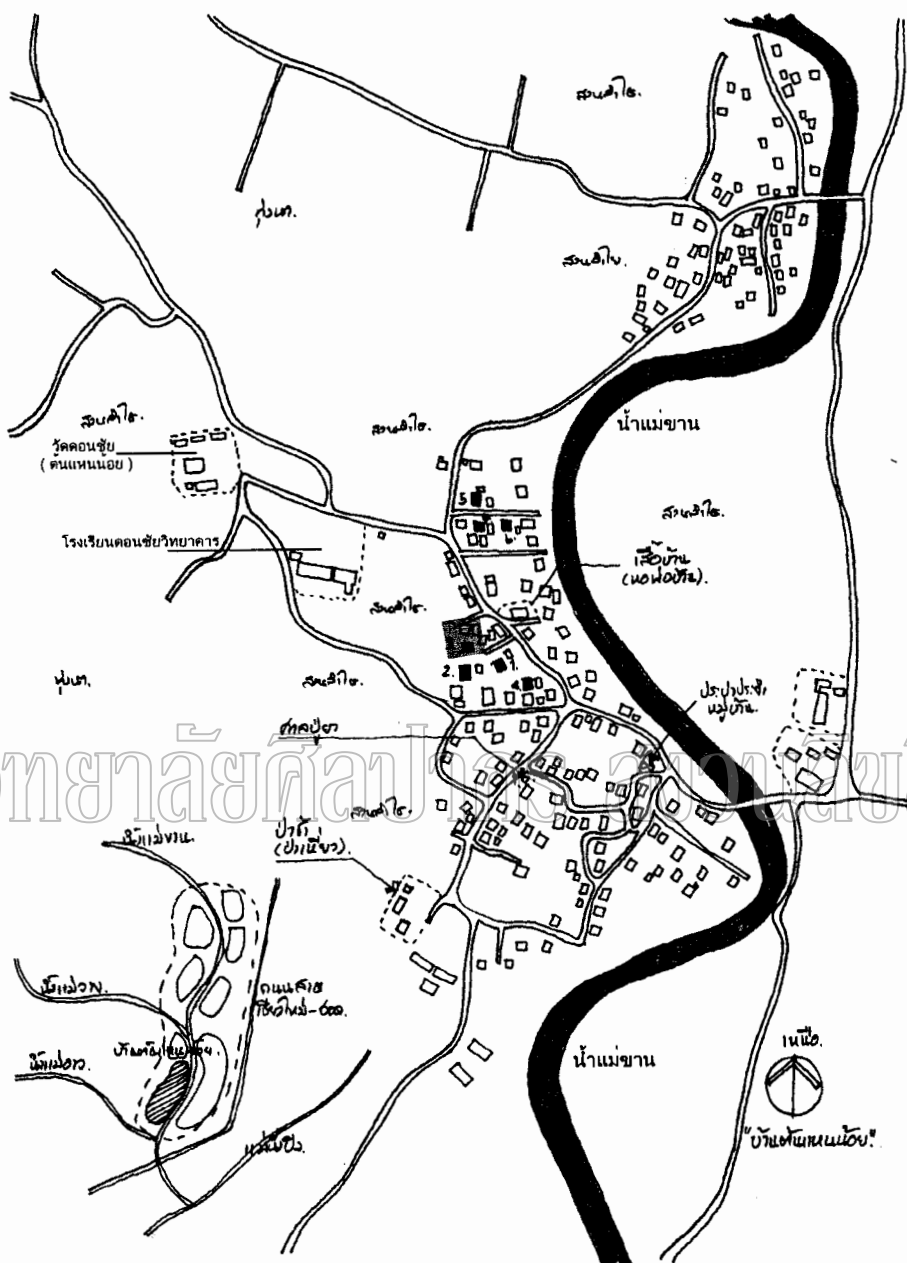
วันที่สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 21 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นายนิคม
จันทรพรหม เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง
จ.เชียงใหม่

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคฺเวช สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

3.1.3 เรือนกรณีศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 23 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาในผังหมู่บ้านต้นแพนน้อย
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

เรือนกรณิศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางพรณี ต้นจ้อย อายุการสร้าง 64 ปี

เรือนไทเชนทรงจั่วมุงกระเบื้องลอนใหญ่ไม่ทาสี มีบันไดจำนวน 9 ขั้นด้านหน้าเรือน
ขึ้นทางทิศใต้ วางแนวทิศเหนือ ทิศใต้ บริเวณด้านหน้ามีชาน เติ้น เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรม

ภายในเรือน มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอนนางพรรณี ทางทิศตะวันออก ห้องนอนลูกชาย ทางทิศตะวันตก มีทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่สวนครัวบริเวณด้านหลังของเรือน ครัวมีช่องแสงระแนงไม้ระบายอากาศเหนือฝา มีความต่างระดับของพื้น 3 ระดับ ตั้งแต่ 1.90 เมตร ถึง 2.12 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ใต้ถุนเรือนเป็นลานดิน วางแคร่ใช้พักผ่อน ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีชิดแนวนอน หน้าต่าง มีส่วนบน และหน้าต่างส่วนล่าง มีช่องระแนงแนวตั้งระบายอากาศเหนือหน้าต่าง มีลั่วม ด้านหลังเรือน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

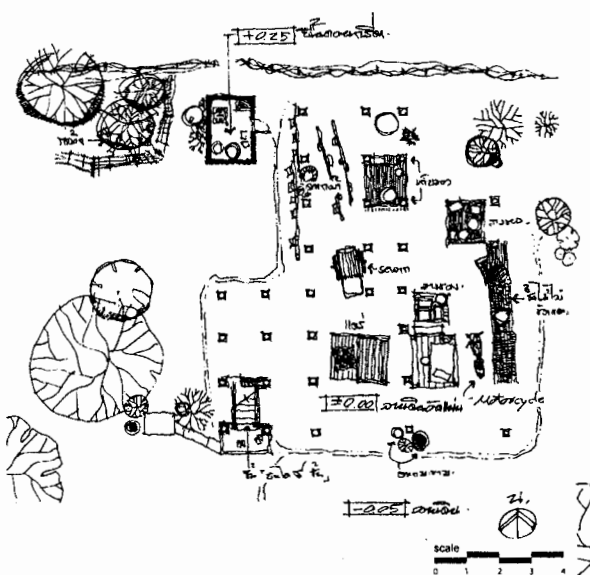
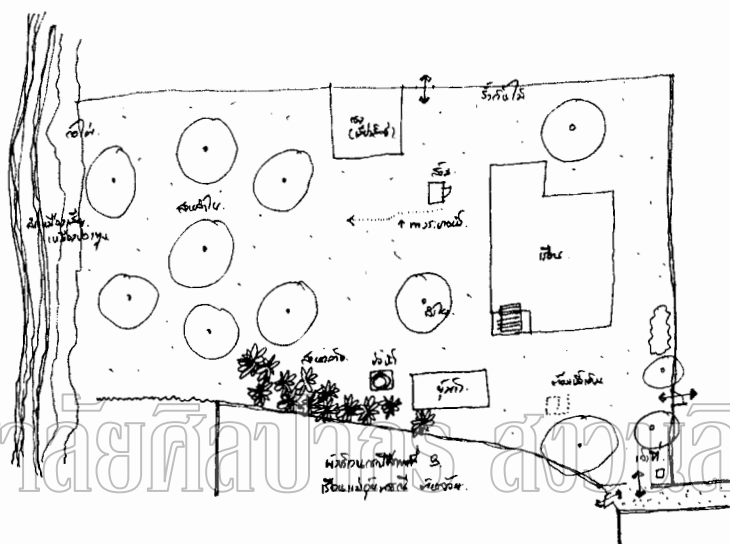
เรือนกรณีศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางพรรณิ ดันจ้อย อายุ 77 ปี

อายุการสร้าง 64 ปี

จำนวนผู้อยู่อาศัย 2 คน

พื้นที่ใช้งานชั้นบน 118 ตารางเมตร

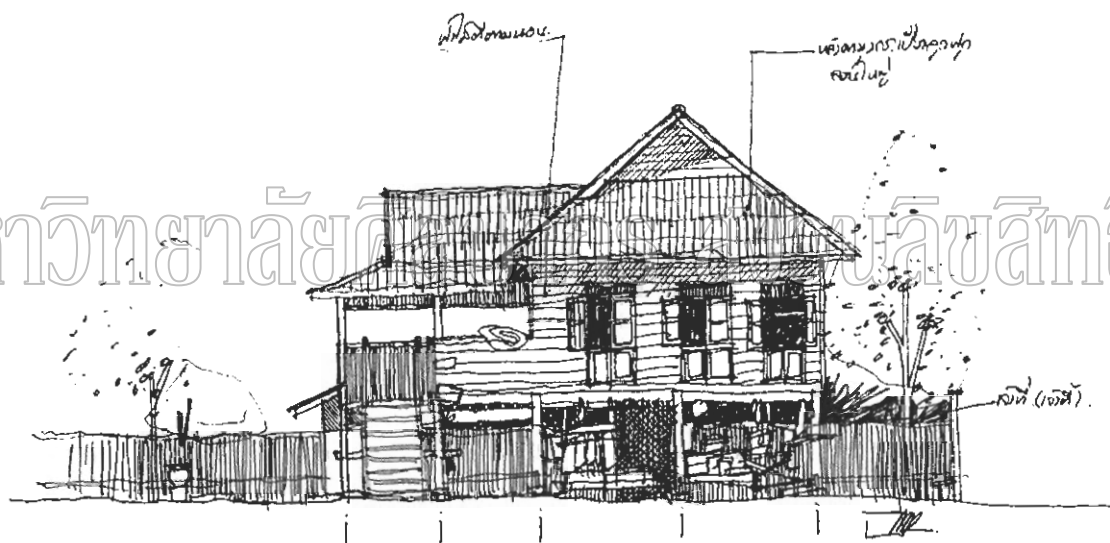
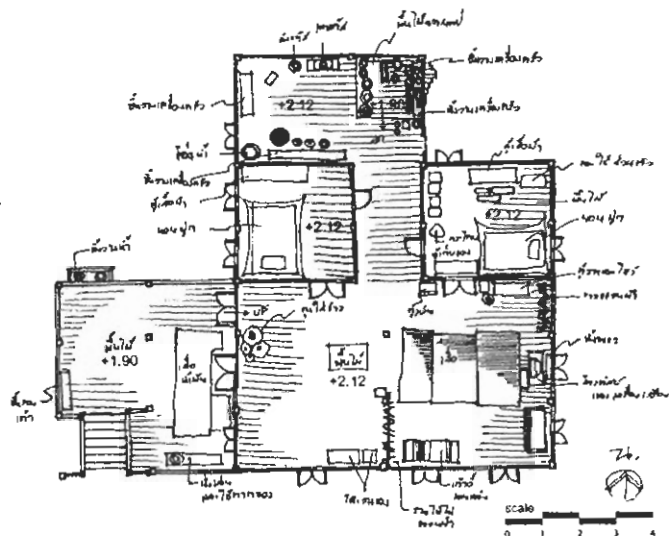
วันที่สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 24 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางพรรณิ

ดันจ้อย เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคเวช สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

รูปถ่ายที่ 18 • ใช้แบบฉบับนี้ ต้นจ้อย รหัสบ้าน 3. 01.03.06
 บ้านเลขที่ 18 หมู่ 2 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

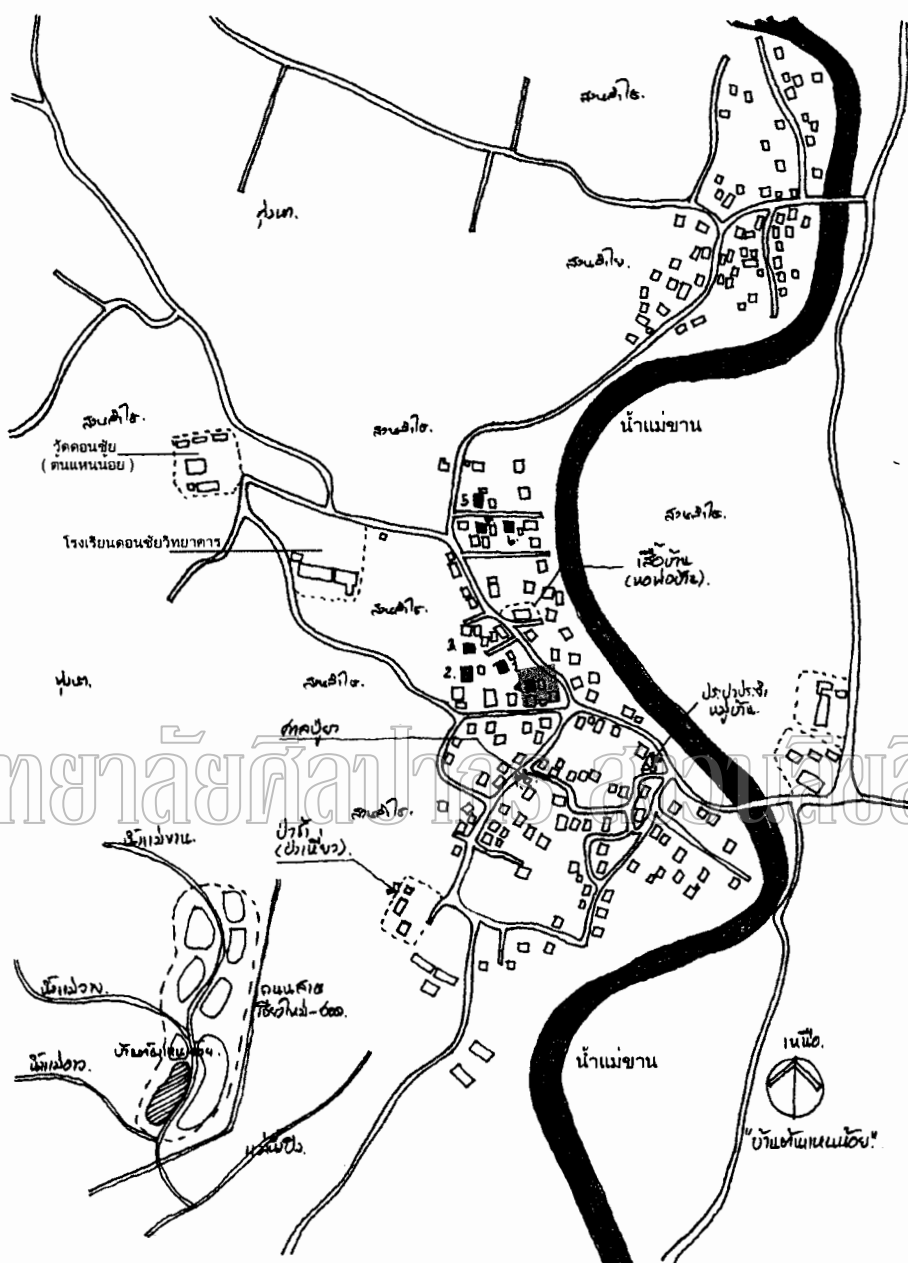

ลายเส้นที่ 25 แสดงผังได้ถูกรื้อถอน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางพรรณิ

ต้นจ้อย เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : วีรวัฒน์ วรรณ ปิยกานต์ พานคำดาว สักรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

3.1.4 เรือนกรณีศึกษาที่ 4 เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 26 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาในผังหมู่บ้านต้นแห่น้อย

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

เรือนกรณีศึกษาที่ 4 เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

เจ้าของเรือน นางหอมนวล ศรีกันทา อายุการสร้าง 81 ปี

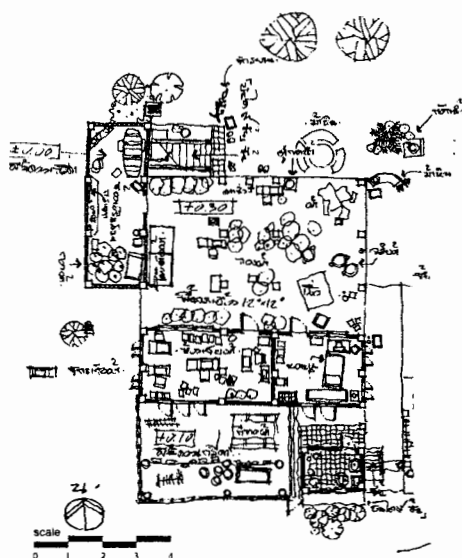
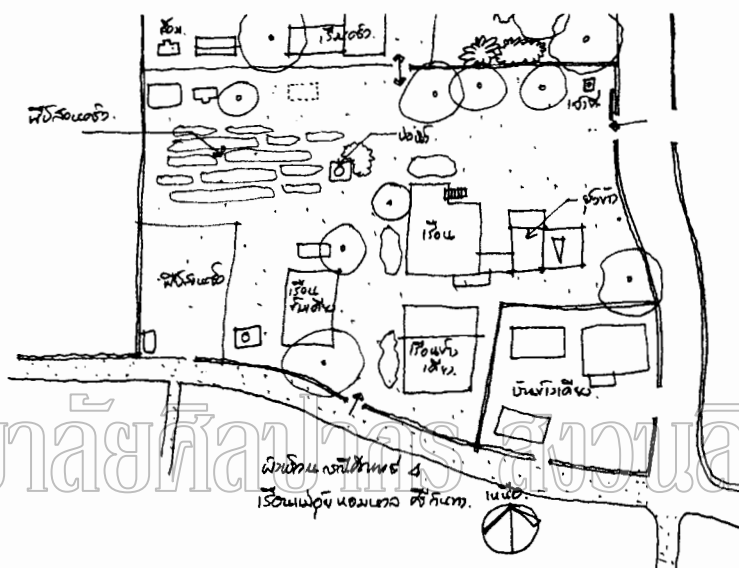
เรือนไทเขินทรงจั่วผสมบ้านหมุงกระเบื้องดินเผา มีบันไดจำนวน 9 ขั้นด้านหน้าเรือน ขึ้นทางทิศเหนือ วางขนานทิศทางตะวันออก บริเวณด้านหน้ามีลาน เดิน เป็นพื้นที่ในการเก็บวางถุงผ้า

ในเรือนมีขนาดกว้าง มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอนพ่อแม่ ทางทิศตะวันออก ห้องนอนลูก ทางทิศตะวันตกทั้งสองห้องใช้เก็บของ มีทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วนครัว บริเวณด้านหลังของเรือน ครัวมีช่องแสงระแนงไม้ตีตามแนวตั้งระบายอากาศ มีความต่างระดับของพื้น 4 ระดับ ตั้งแต่ 2.30 เมตร ถึง 2.50 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ข่มลุ่ม สูงสุดเรียก ข่มบน ได้ถุนเรือนเพปูนซีเมนต์ใช้พักผ่อนและทำงานรับจ้างเย็บผ้า มีการต่อเติมห้องเพื่อพักผ่อนนอนหลับ ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีชิดแนวนอน หน้าต่าง มีส่วนบน และหน้าต่างส่วนล่าง มีลูกกรงไม้เว้นระยะห่างกัน มีการต่อเติมห้องน้ำ และโรงจอดรถยนต์ด้านข้างของเรือน

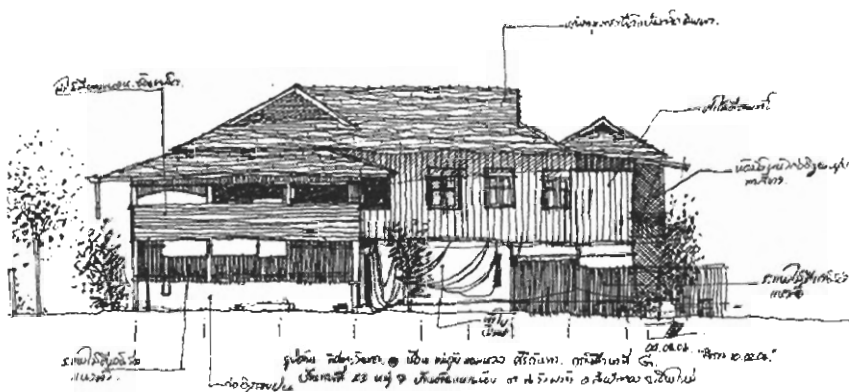
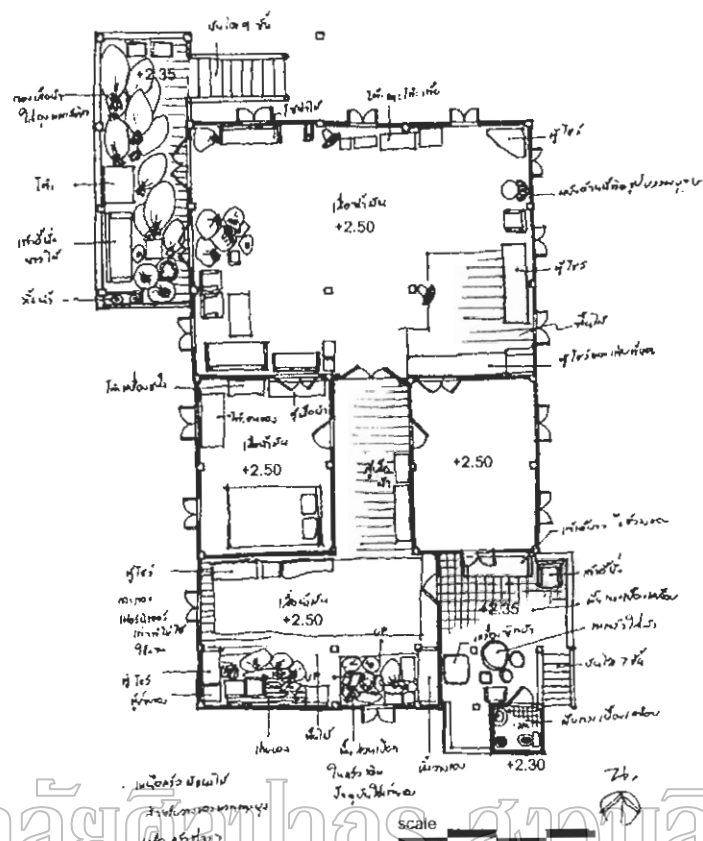
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เรือนกรณีศึกษาที่ 4 เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางหอมวล ศรีกันทา อายุ 79 ปี

อายุการสร้าง 81 ปี
จำนวนผู้อยู่อาศัย 4 คน
พื้นที่ใช้งานชั้นบน 93 ตารางเมตร
วันที่สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 27 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางหอมวล
ศรีกันทา เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคเวช สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

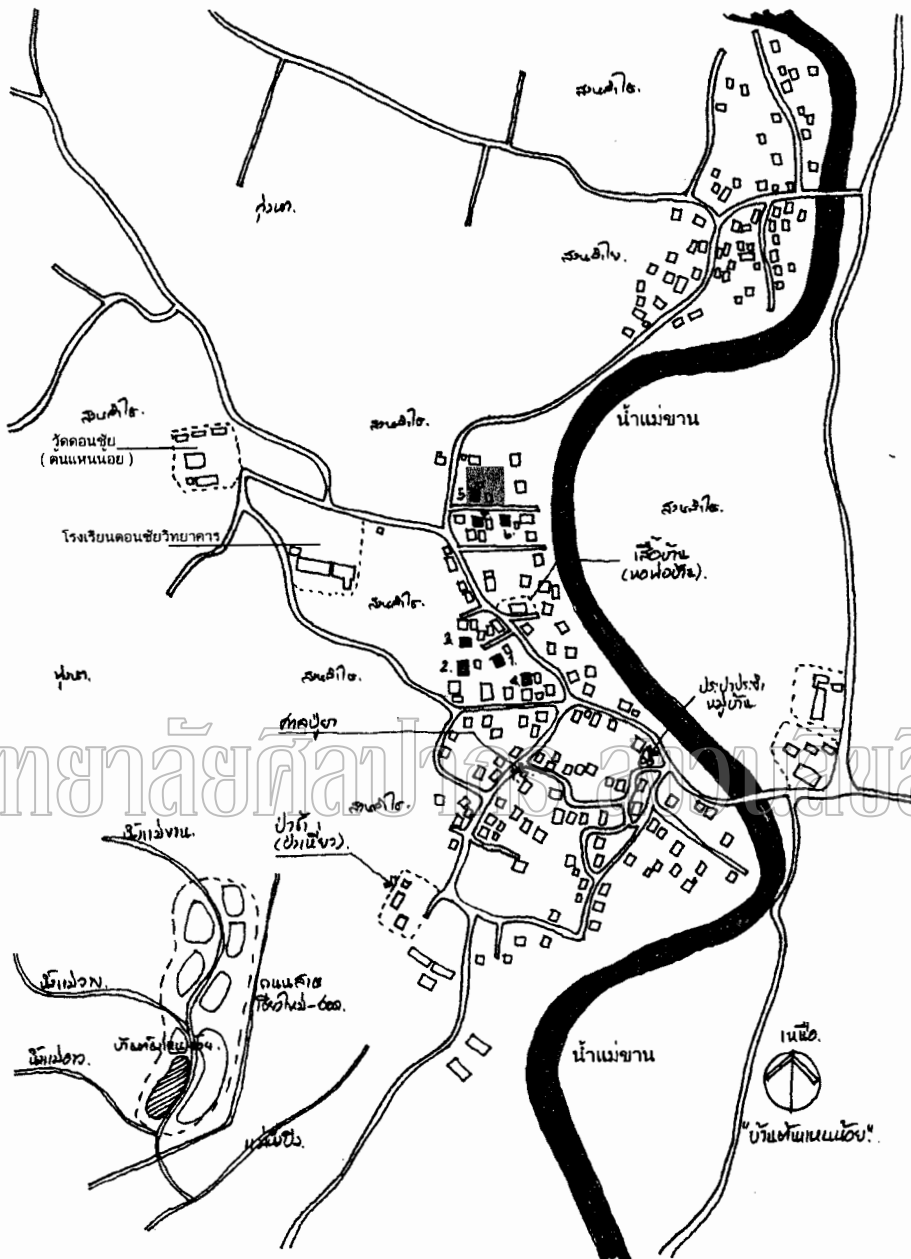

ลายเส้นที่ 28 แสดงผังได้ดูเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางหอมนวน

ศรีกันทา เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : วีรวัฒน์ วรายน ปียกานต์ พานคำดาว ล่ำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

3.1.5 เรือนกรณีศึกษาที่ 5 เลขที่ 2 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 29 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาในผังหมู่บ้านต้นแห่น้อย

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

เรือนกรณีศึกษาที่ 5 เลขที่ 2 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

เจ้าของเรือน นายอินทร์ตา นางบุญปัน สมณะ อายุการสร้าง 80 ปี

เรือนไทเขินทรงจั่วแปดมุขกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กครอบหลังคาซีแพคโมเนียม มีบันไดจำนวน 10 ขั้นด้านหน้าเรือนขึ้นทางทิศใต้ วางขนานทิศทางตะวันออก บริเวณด้านหน้ามีชาน

เดิน เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายในเรือน มีห้องเป็นส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอน พ่อ แม่ ทางทิศตะวันออก ห้องนอนลูก ทางทิศตะวันตก มีทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วนครัว บริเวณด้านหลังของเรือน ครัวมีการต่อเติมแยกออกจากตัวเรือน มีความต่างระดับของพื้น 7 ระดับ ตั้งแต่ 1.56 เมตร ถึง 2.50 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ได้ทุนเรือนมีการต่อเติมห้องใช้พักผ่อนนอนและเก็บของ และชิงลมดเพื่อตากผ้า ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีชิดแนวนอน บริเวณชานด้านหน้าเรือนมีระแนงไม้แนวตั้งเป็นลวดลายตกแต่ง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

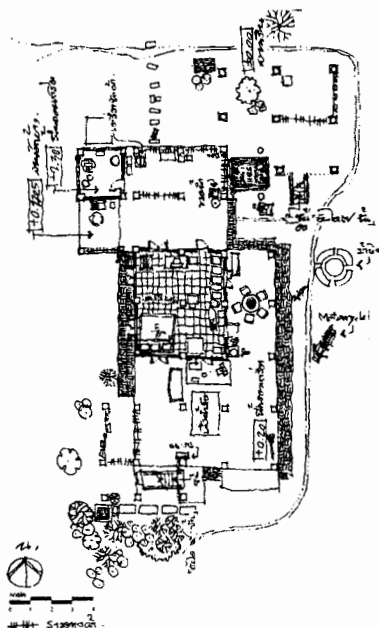
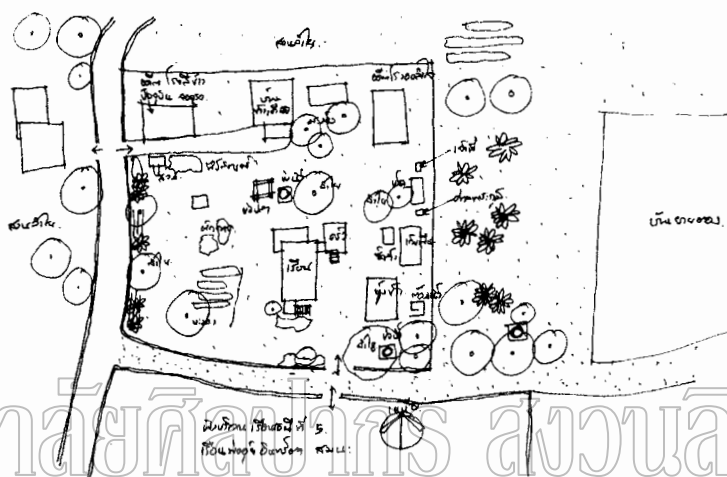
เรือนกรณีศึกษาที่ 5 เลขที่ 2 หมู่ บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นายอินทร์ตา สมณะ อายุ 72 ปี นางบุญปิ่น สมณะ อายุ 60 ปี

อายุการสร้าง 80 ปี

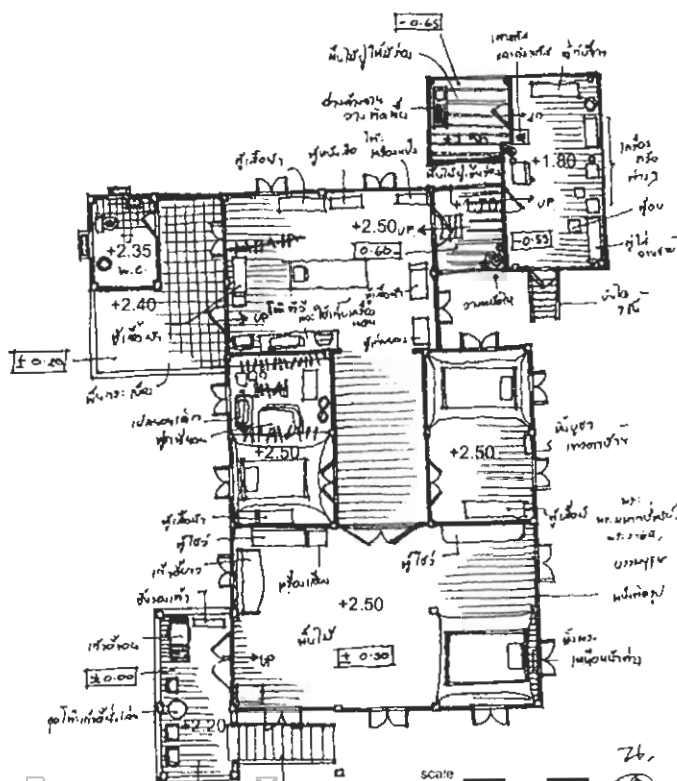
จำนวนผู้อยู่อาศัย 3 คน

พื้นที่ใช้งานชั้นบน 133 ตารางเมตร

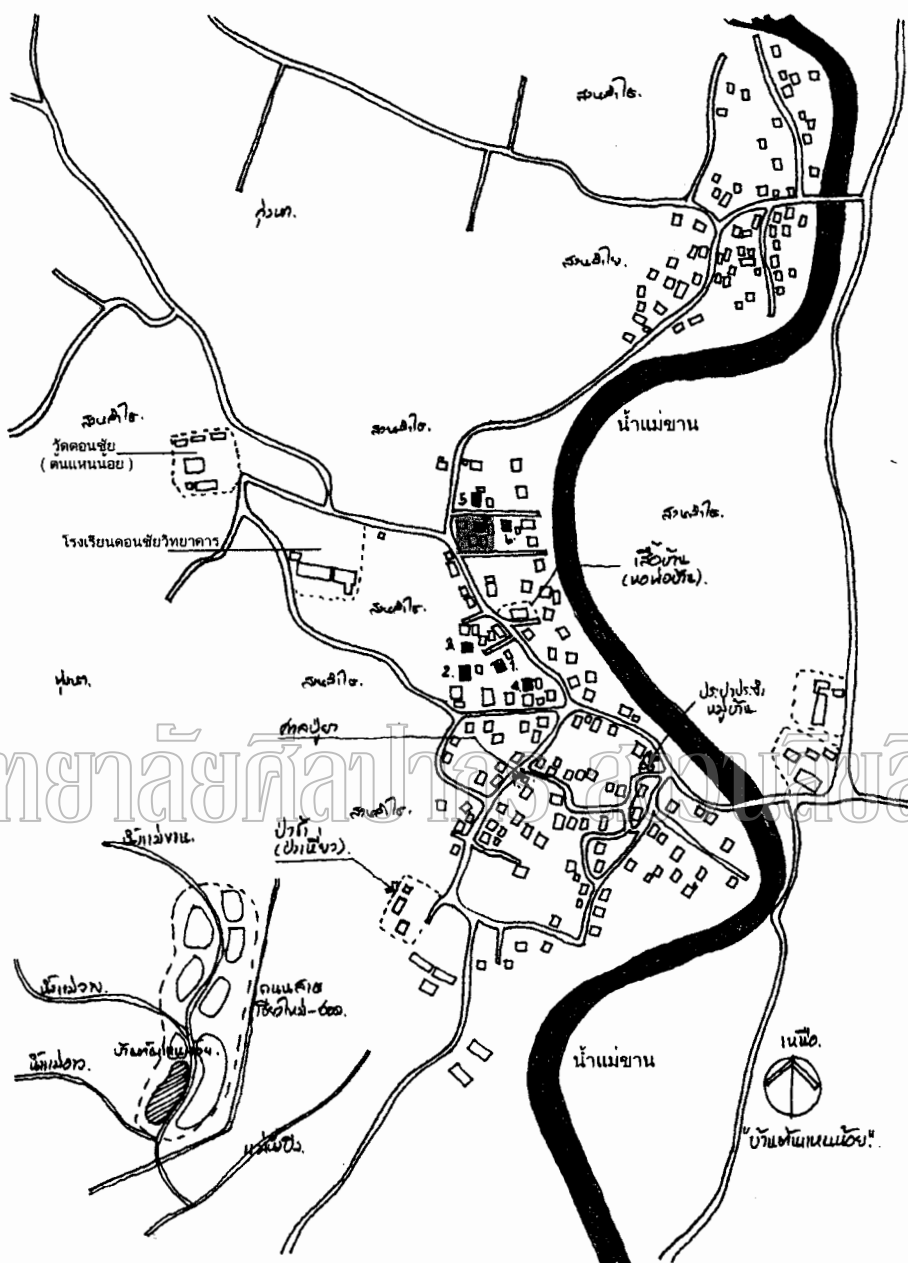
วันที่สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 30 แสดงผังได้ถุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นายอินทร์ตา
สมณะ เลขที่ 2 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคเวช สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

3.1.6 เรือนกรณีศึกษาที่ 6 เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 32 แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาในผังหมู่บ้านต้นแห่น้อย

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

เรือนกรณีศึกษาที่ 6 เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

เจ้าของเรือน นางโฉมศรี สุรินทร์ดี อายุการสร้าง 77 ปี

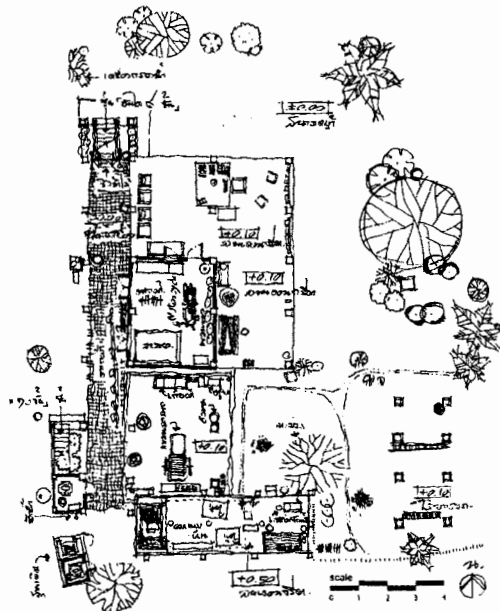
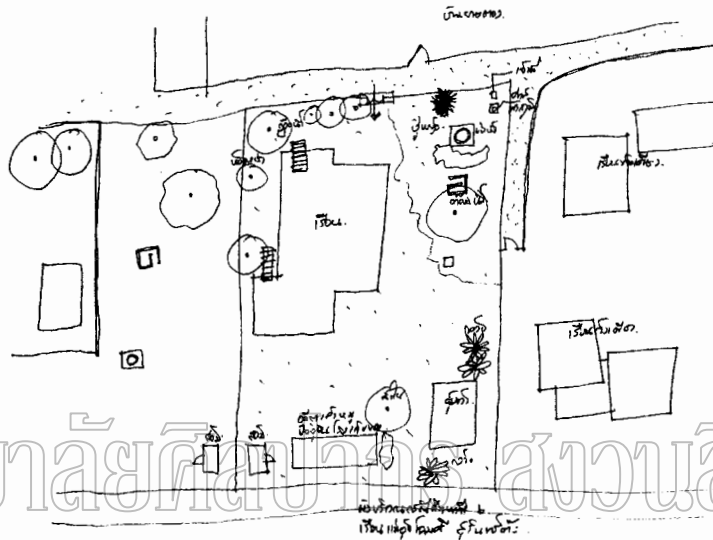
เรือนไทเขินทรงจั่วผสมบ้านหยาบมุงกระเบื้องดินขอ หางว่าว มีบันไดจำนวน 9 ขั้น

ด้านหน้าเรือนชั้นทางทิศเหนือ วางขนานทิศทางตะวันตก บริเวณด้านหน้ามีชาน มีฮ้านน้ำตึระแนงไม้ ขัดสานกัน มีเต็น เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายในเรือน มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ ห้องนอนนางโคมศรี สุรินทร์ดีะ ทางทิศตะวันออก ห้องนอนลูก ทางทิศตะวันตก มีทางเดิน ระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วนครัวบริเวณด้านหลังของเรือน มีความต่างระดับของพื้น 4 ระดับ ตั้งแต่ 2.15 เมตร ถึง 2.35 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ได้ถุนเรือนเทพูนซีเมนต์มีการต่อเติมห้องใช้พักผ่อนและเก็บของ ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีซ้อนเกล็ดแนวนอน

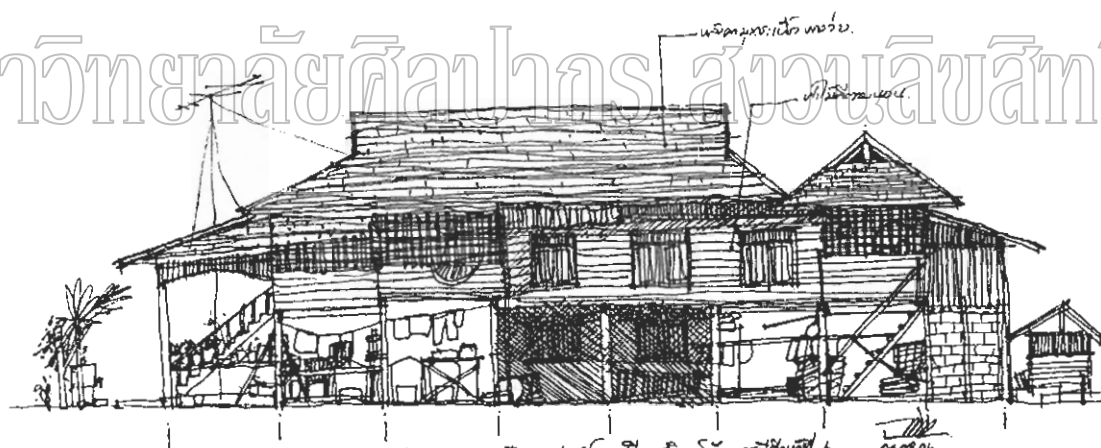
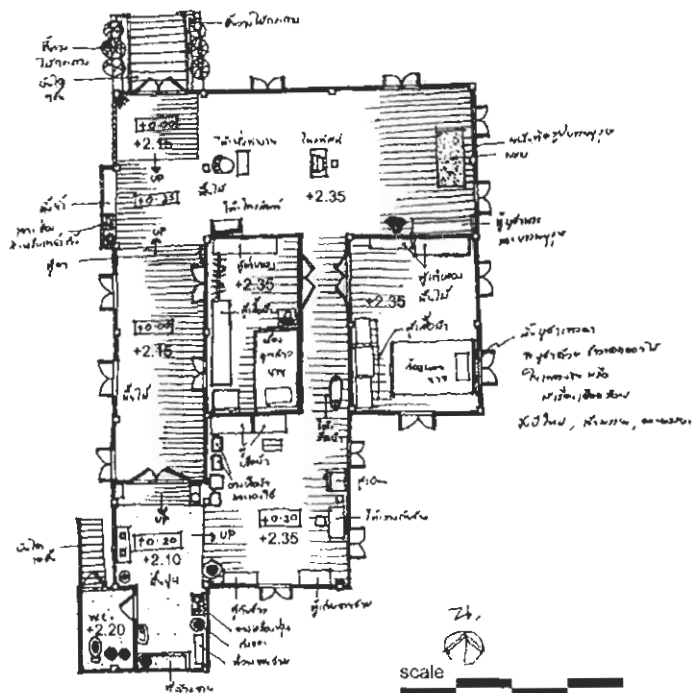
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เรือนกรณีศึกษาที่ 6 เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางโฉมศรี สุรินทร์ตะ อายุ 77 ปี

อายุการสร้าง 68 ปี
จำนวนผู้อยู่อาศัย 1 คน
พื้นที่ใช้งานชั้นบน 134 ตารางเมตร
วันที่สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 33 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางโฉมศรี
สุรินทร์ตะ เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคุเวช สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

รูปถ่ายของเรือน ๑ เรือน แม่จิมศิริ สุรินทร์: กรรณิศจิต ๖.
 ปีที่ ๕ หมู่ ๘ บ้านถนนน้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่.
 * สปรอ 11.02.06 *

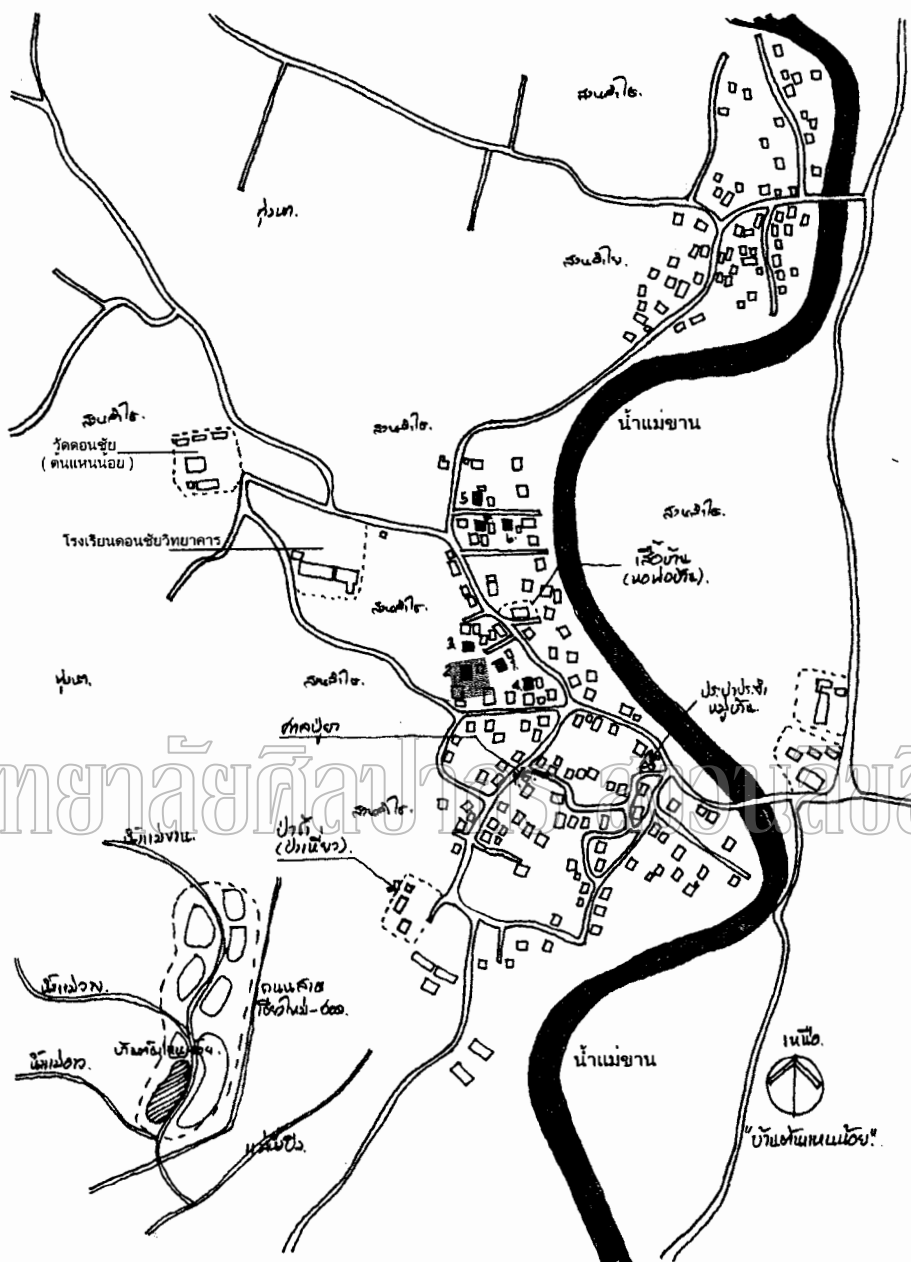

ลายเส้นที่ 34 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางจิมศิริ

สุรินทร์ตะ เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : วีรวัฒน์ วรายน ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

3.1.7 เรือนกรณีศึกษาที่ 7 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 35 แสดงตำแหน่งเรือนกรรณิศึกษาในผังหมู่บ้านต้นเห่นน้อย

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

เรือนกระจกที่ 7 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นเห่นน้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางจันตา อินต๊ะวงศ์ อายุการสร้าง 49 ปี

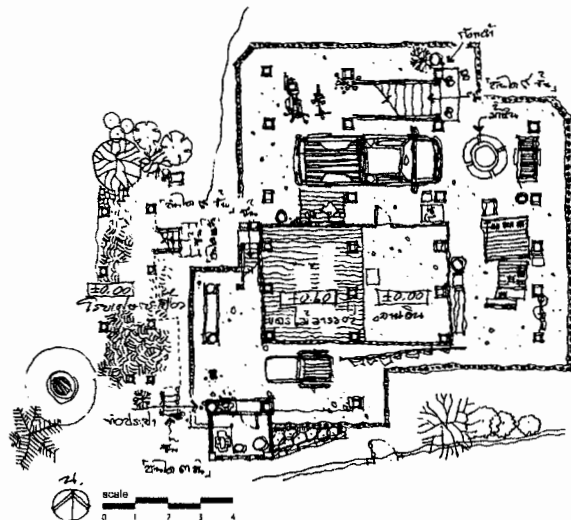
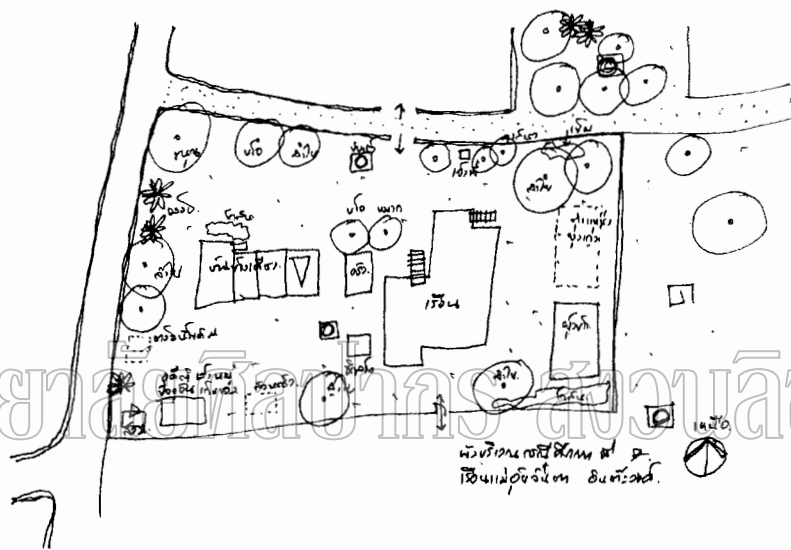
เรือนไทเงินทรงจั่วแปดมุงกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็กครอบด้านหลังคาซีแพคโมเนียม มี

บันไดจำนวน 9 ขั้นด้านหน้าเรือนขึ้นทางทิศเหนือ และบันไดขึ้นส่วนครัว 9 ขั้น บริเวณด้านหน้ามี
 ฐาน เต็น เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมภายในเรือน มีห้องเป็นสัดส่วนบนเรือนเพียง 2 ห้อง คือ
 ห้องนอนนางจันตาและหลานสาวทางทิศตะวันออก ห้องนอนหลานชาย ทางทิศตะวันตก มี
 ทางเดินระหว่างกลาง ทอดไปสู่ส่วนครัวบริเวณด้านหลังของเรือน มีความต่างระดับของพื้น 4
 ระดับ ตั้งแต่ 1.85 เมตร ถึง 2.15 เมตร ระดับที่ต่างกันต่ำสุดเรียก ช่มลุ่ม สูงสุดเรียก ช่มบน ได้ถุน
 เรือนเทหินกรวดใช้ปักผ่อและเก็บของ ฝาเรือนเป็นฝาไม้ตีซ้อนเกล็ดแนวนอน ภายรอบบริเวณ
 เรือนมีการปลูกไม้ประดับชนิดต่าง ๆ อีกทั้งยังมี หลองข้าว และมีการต่อเติมห้องน้ำด้านล่างครัว

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เรือนกรณีศึกษาที่ 7 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
เจ้าของเรือน นางจันตา อินต๊ะวงศ์ อายุ 76 ปี

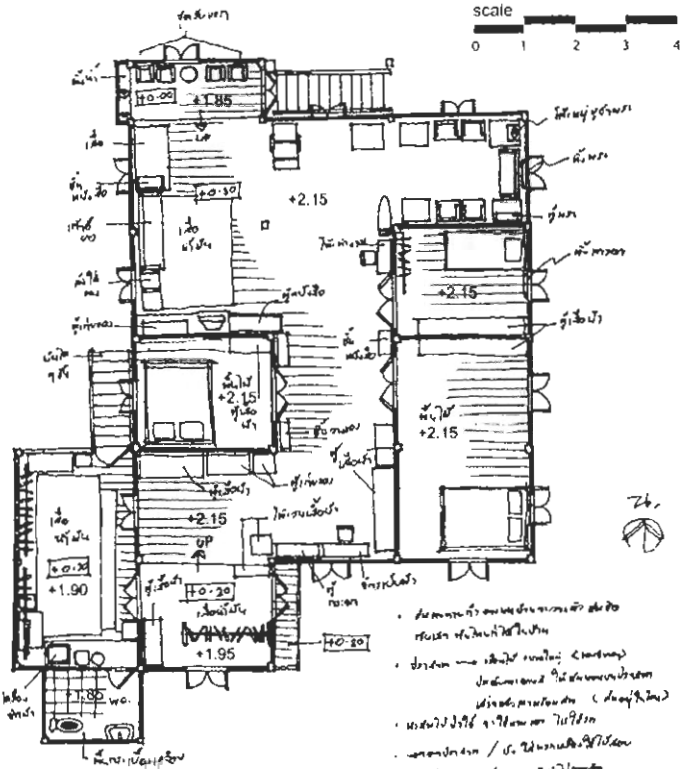
อายุการสร้าง 49 ปี
จำนวนผู้อยู่อาศัย 3 คน
พื้นที่ใช้งานชั้นบน 86 ตารางเมตร
วันที่สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

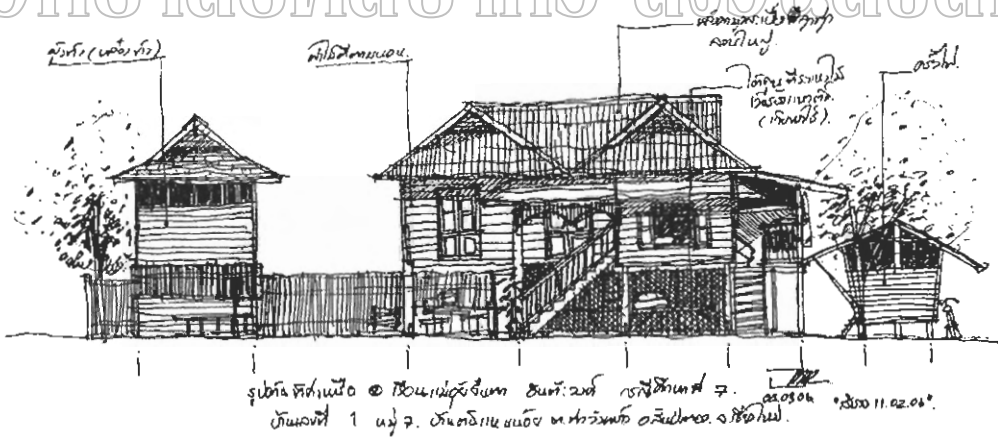
ลายเส้นที่ 36 แสดงผังได้ทุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางจันตา

อินต๊ะวงศ์ เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคฺเวช สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ 37 แสดงผังได้ถุนเรือน ผังพื้นเรือน รูปด้าน และทัศนียภาพ ของเรือน นางจันตา

อินตะวงศ์ เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านต้นหม่นน้อย ต.ท่าวังพร้าว อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา : วีรวัฒน์ วรายน ปัยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

4. ลักษณะเด่นทางกายภาพของเรือนไทเขิน บ้านต้นแห่น้อย

จากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามในหมู่บ้านต้นแห่น้อย พบว่าลักษณะเรือนไทเขิน บ้านต้นแห่น้อย ส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุตั้งแต่ 5 – เกือบ 100 ปี ไล่ตามอายุ และอัตราภาพของเมือง เชียงใหม่ ส่วนลักษณะเด่นของเรือนพื้นถิ่นบ้านต้นแห่น้อย นั้น จะพบได้ว่า วัสดุที่ใช้จะเป็นไม้สัก หรือไม้ไผ่ ในการสร้างเรือนเนื่องจากบริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน มีความอุดมสมบูรณ์ และมีต้นไม้ขึ้นมากในบริเวณนี้ ส่วนการสร้าง (ผูก) เรือนนั้นผู้อาศัยที่อพยพมาจะมีวิชาช่างติดตัวมาอีกทั้งยังมีความสามารถในการสร้างเรือน เรียกว่า สล่า สร้างเอง ออกแบบเอง¹ จึงสามารถรับรู้ได้ถึงสภาพทางกายภาพโดยรอบได้ว่าควรจะสร้างเรือนในรูปลักษณะใด จึงจะเหมาะสมกับพื้นที่ อีกทั้งยังมีเอกลักษณ์ที่ติดมาจากเชียงตุง และสามารถพัฒนาให้เข้ากับพื้นที่ตั้งแห่งใหม่ สรุปได้ว่า เรือนพื้นถิ่นไทเขิน มีลักษณะรูปลักษณะเป็นเรือนไม้ หลังคาทรงจั่ว ผสมปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา โครงสร้างทั้งหมดใช้ไม้ ในการสร้าง และมีดินเสาเป็นปูนซีเมนต์หล่อลงดินแล้ววางเรือนบนฐานซีเมนต์นั้น สรุปคือ ใช้วัสดุในท้องถิ่นทั้งสิ้นนั่นเอง

4.1 มังบริเวณเรือน ลักษณะเด่นของมังบริเวณเรือนส่วนใหญ่จะมีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน คือ มีองค์ประกอบต่างๆ คือ มี บ่อน้ำ หล่องข้าว ตอมน้ำ ล้อม เจ้าตี (เจ้าที่) ศาลพระภูมิ และพื้นที่ในการเกษตรในครัวเรือน อีกทั้งยังสามารถ ติดต่อกับเรือนข้างเคียงในระบบเครือญาติได้สะดวก

4.2 ตัวเรือน มังพื้นเรือน มีการบางส่วนในการใช้สอยภายในอย่างชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ชาน เดิน ทางเดินเชื่อม (ฮ่อมริน) ห้องนอนพ่อแม่ (ทางทิศตะวันออก) ห้องนอนลูกสาว (ทางทิศตะวันตก) ส่วนครัว (จะอยู่ด้านหลังเรือนเสมอ) มีล้อมแยกออกต่างหาก ได้ถุนมีการใช้สอยในการพักผ่อน ทำกิจกรรมในตอนกลางวัน และเก็บเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ และมีลานดินบริเวณกว้าง เรียกว่า ช่วง เพื่อเป็นพื้นที่พบปะติดต่อกันระหว่างเรือนข้างเคียง และผู้ไปมาหาสู่

4.3 องค์ประกอบ และพื้นที่ใช้สอยของเรือนไทเขิน บ้านต้นแห่น้อย
องค์ประกอบภายในเรือนจากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสำรวจพบว่า มีส่วนประกอบดังนี้

- ชาน เป็นพื้นที่เปิดโล่ง ชาวไทเขินส่วนใหญ่จะเรียกพื้นที่นี้ว่า ช่มลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมกลางแจ้งภายในเรือน แต่ภายหลังได้มีการมุงหลังคาในส่วนชานนี้ เนื่องจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนไปจึงกลายเป็นส่วนใช้งานในร่มภายในเรือน

ภาพที่ 24 ชานเรือนตีพื้นไม้เว้นร่องระบายอากาศ และน้ำจากฝน

- เติ้น เป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากสวนชาน มีระดับความสูงต่างกันประมาณ 15 – 25 เซนติเมตร เรียกว่า ชุ่มบน² มักใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ภายในตัวเรือนอีกทั้งยังแบ่งแยกความสูงต่ำ ระหว่างผู้อาศัย และผู้มาเยือน

ภาพที่ 25 การแบ่งแยกพื้นที่ต่างระดับระหว่าง เติ้น กับชาน

- ห้องนอน พ่อแม่จะอยู่ในตำแหน่งทิศตะวันออกของเรือน และจะมีเสาเอกเรือน (เสาเทวดา) อยู่ภายในห้อง และเป็นห้องสำคัญห้องหนึ่ง เนื่องจากการเก็บทรัพย์สินต่างๆ เอาไว้

ภาพที่ 26 เสาเอกเรือน (เสาเทวดา) ภายในห้องนอน พ่อแม่

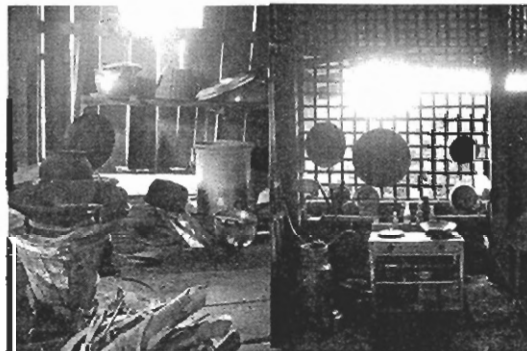
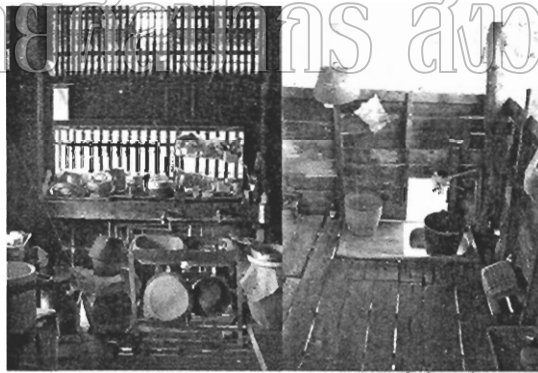
- ห้องนอน ลูกสาวจะอยู่ในตำแหน่งทิศตะวันตกของเรือน มีไม้แกะสลักลวดลาย และ

ลงอาคม เรียกว่า ห้ายนต์ จะประดับอยู่เหนือประตูทางเข้าห้อง เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย ภูตผีปีศาจ และห้ามผู้ใดเข้าก่อนได้รับอนุญาตโดยเฉพาะ ฝ่ายชาย ที่ไม่ใช่คนที่อาศัยอยู่ภายในเรือน

ภาพที่ 27 ห้ายนต์ จะประดับอยู่เหนือประตูทางเข้าห้อง เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย ภูตผีปีศาจ

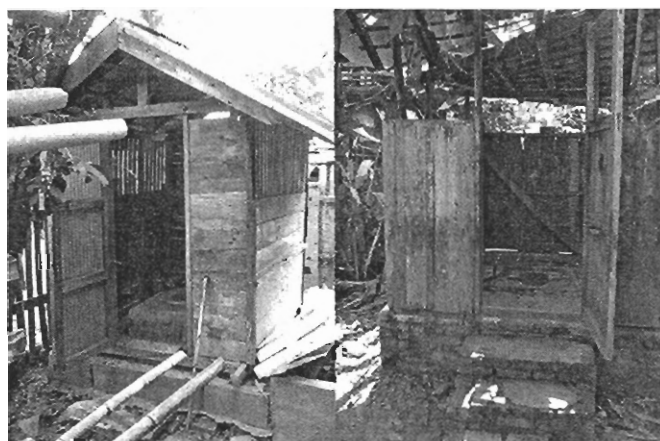
- ครัว จะอยู่ทางด้านหลังของตัวเรือนมีการแบ่งส่วนแห้ง ส่วนเปียกออกจากกัน บางหลังแยกออกเป็นครัวต่างหากและมีหลังคาอีกหลังคลุมเอาไว้บางหลังอยู่ภายใต้หลังผืนเดียวกันกับเรือน

ภาพที่ 28 พื้นที่ในการวางของใช้ภายในส่วนครัว

- ทางเดิน (ฮ่อมริน) เป็นทางเดินเชื่อมระหว่างหน้าเรือนกับหลังเรือน จากเต็นไปสู่ครัว โดยมีห้องนอนพ่อแม่ และห้องนอนลูกสาวขนานข้างอยู่

- ส้วม จะแยกออกไปจากตัวเรือน และมักไม่ไกลจากตัวเรือนนัก จะอยู่บริเวณหลังเรือน ภายในบริเวณ

ภาพที่ 29 ส้วมในอดีตปัจจุบันยังคงใช้อยู่บ้าง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

- ต้อมน้ำ (ห้องอาบน้ำ) จะแยกออกจากตัวเรือน และส้วม อยู่ใกล้กับบ่อน้ำ มีความสูงเพียงระดับหน้าอกหรือ ระดับคอเท่านั้น เนื่องจากจะสามารถเห็นได้ว่ามีใครไปมาขณะอาบน้ำอยู่

ภาพที่ 30 ต้อมน้ำ ใช้ในการอาบน้ำในอดีตมีการปลูกพืชเพื่อบดบังทัศนียภาพ

4.4 วัสดุโครงสร้าง และการก่อสร้าง จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างส่วนใหญ่จะ
ใช้ไม้ในการก่อสร้างเรือน และดินเหนียวในการทำกระเบื้องมุงหลังคา โดยวัสดุจะหาจากบริเวณ
พื้นที่ใกล้เคียง หรือไปหาซื้อมาจากพื้นที่บริเวณต้นน้ำ เจ้าของเรือนจะออกแบบ สร้างเรือนเองและ
มีญาติมิตร และเพื่อนบ้านมาช่วยกันสร้าง จะมีการยัดส่วนต่างๆ ของโครงสร้างโดยการใช้เดือย ยึด
หลังคา นำดินเหนียวในพื้นที่บริเวณริมน้ำ และทุ่งนา มาปั้นและเผาเองใช้กันในครอบครัว

โดยจะเริ่มการก่อสร้างจากการแยกเสาเอก ทำพิธีต่างๆ เสร็จสิ้น จึงเริ่มปลูกเรือนจาก
ด้านล่าง วางเสาคาน ตง พื้นจนเสร็จ แล้วขึ้นโครงสร้างหลังคามุงหลังคา แล้วทำผนัง จึงตีประตู
หน้าต่าง และประดับลวดลายต่างๆ เป็นอันเสร็จ³

ภาพที่ 31 วัสดุที่ใช้สร้างเรือน และหลอมข้าวใช้ไม้โดยทั้งสิ้นในการก่อสร้าง

4.5 ความเชื่อที่ส่งผลถึงเรือน การนับถือของชาวไทจีน นับถือ ยึดมั่นใน
ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมและอีกทั้งยังส่งผลถึงการปลูกเรือนโดย
ทิศทางการวางเรือนและองค์ประกอบต่างๆ ภายในบริเวณเรือน และความเชื่อต่างๆ ภายในเรือน
เช่น เทวดาเรือน มีการเส้นไหว้อันเชิญมาเพื่อปกป้องรักษาผู้คนในเรือน และบริเวณใกล้เคียงเรือน
ในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน เป็นต้น เช่น

- หอเลื้อบ้าน ถือเป็นที่คุ้มครองรักษาหมู่บ้าน บัลดาลให้เกิดความสงบสุขแก่
หมู่บ้าน มีการเลี้ยง 2 ครั้งคือ วันที่ 17 เมษายน ทุกปี เป็นการส่งบ้านทำให้บ้านอยู่เย็นเป็นสุข และ
เลี้ยงเดือน พฤษภาคม และทำบุญ

- ผิงยุ่ย เป็นผีประจำตระกูล คอยปกป้องรักษาวงศ์ญาติ ให้ร่มเย็นเป็นสุข มีการเลี้ยง
ประมาณเดือนเมษายน หลังวันสงกรานต์

- เทวดาเหือน เป็นเทพที่สถิตในบ้านเรือน เป็นขวัญ และที่พึ่งของคนในบ้าน เป็นสิริ
มงคลต่อทุกคนในบ้าน มีการกราบไหว้บูชา

- เจ้าที่เจ้าทาง ศาลพระภูมิเจ้าที่บ้าน และในสวนไร่นา คอยปกป้องรักษาที่ดินของ
เจ้าของที่นา มีการเส้นไหว้ขอพร

- การเลี้ยงผีป่า จะเลี้ยงเมื่อมีผู้คนเจ็บไข้ได้ป่วย

- การช้อนขวัญ จะนำสวิงไปช้อนขวัญ และทำพิธีตั้งขวัญที่ผู้ที่ตกใจมาสู่ตัว มีการ
เรียกขวัญ

- การแห้วหาบ (สะใภ้ที่แต่งงานใหม่) จะทำการขอขมาผู้หลักผู้ใหญ่ภายในหมู่บ้าน

ตามที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้จะเห็นได้ว่าความเชื่อจากบริบทภายนอกเรือน (ภายใน
หมู่บ้าน) จะมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่การใช้ชีวิตกับบริบทและส่งผลถึงการดำเนินชีวิตภายในเรือน
ของผู้อาศัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เชิงอรรถท้ายบทที่ 4

¹ สัมภาษณ์ กันธิมา กมลพันธ์, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

² สัมภาษณ์ โฉมศรี สุรินทร์ตะ, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 6 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 11 กุมภาพันธ์ 2549.

³ สัมภาษณ์ อเนก ปวงคำ, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์